

Raport Interimar*
11 - 26 Octombrie 2016

28 Octombrie 2016

Rezumat

- La data de 30 Octombrie 2016, cetățenii Republicii Moldova vor avea șansa de a alege în mod direct președintele, fapt care se va produce după o perioadă de douăzeci de ani de la ultimele alegeri prezidențiale directe. Această schimbare - de la alegerea indirectă a președintelui de către Parlament, la cea în mod direct de către cetățeni, a parvenit în urma hotărârii Curții Constituționale din 04 martie 2016, prin care au fost declarate neconstituționale amendamentele din 2000 privind alegerea președintelui de către Parlament.
- În acest sens, a fost necesar de ajustat cadrul legal cu scopul ca acesta să reflecte decizia Curții Constituționale. Astfel, în luna iulie 2016, cu puțin peste trei luni înainte de ziua alegerilor, au fost adoptate într-un mod special și amendamente la Codul Electoral.
- Sistemul electoral din Moldova este constituit din trei niveluri. Comisia Electorală Centrală, componenta permanent a căreia a fost numită la 17 Iunie 2016, după patru amânări consecutive în care urma să se decidă confirmarea noii componente CEC. S-a atras atenție asupra faptului că mandatul anterior al membrilor CEC a expirat la data de 11 Februarie 2016.
- Sesiunile CEC sunt deschise publicului, mass-media și a observatorilor. Acestea au loc într-un mod transparent, furnizând deciziile corespunzătoare ordinii de zi și a proiectelor. Transmisiunea în direct a sesiunilor CEC sunt accesibile pe site-ul CEC, iar decizii adoptate sunt publicate de asemenea pe site-ul instituției.
- Termenele electorale au fost în general respectate. 35 de Consilii electorale de circumscripție au fost formate conform calendarului electoral, de asemenea și cele 2081 de birouri și secții electorale care au fost formate în întreaga țară. Alte câteva sute de secții de votare au fost organizate pentru votarea cetățenilor stabiliți în afara țării.
- Candidații pentru președinte pot fi nominalizați de grupuri de inițiativă. Din cei 24 de candidați nominalizați inițial de către grupurile de inițiativă, 16 au depus semnăturile

Kingdom of the Netherlands

B | S | T The Black Sea Trust
for Regional Cooperation
A PROJECT OF THE GERMAN MARSHALL FUND

Misiunea de Observare a Alegerilor ENEMO pentru alegerile prezidențiale 2016 în Moldova este susținută financiar de către Ambasada Regatului Țărilor de Jos în cadrul Programului Fondului de Responsabilitate, dar și de către Black Sea Trust, care este un Proiect al Fondului German Marshall al Statelor Unite ale Americii.

Opiniile exprimate în această publicație sunt exprimate exclusive de către ENEMO și nu reprezintă neapărat opiniile donatorilor sau ale altor partii

necesare înregistrării către CEC, iar după verificarea semnăturilor depuse doar doisprezece dintre acești candidați au fost înregistrați. De la începutul cursei electorale, candidaturile a trei dintre candidați au fost radiate. Procesul de colectare a semnăturilor a fost criticată de către unii interlocutori, în special de către candidați independenți care au depus plângeri referitor la condițiile inegale și favorabile candidaților înaintați din partea partidelor politice.

- Conform datelor CEC, chiar dacă Registrul de Stat al Alegătorilor (RSA) conține 3,2 milioane de alegători eligibili, în listele electorale au fost incluși doar 2,816,377 de alegători. Diferența data este explicată prin existența unui număr de 220.000 cetățeni ai Republicii Moldova care locuiesc în Transnistria, la fel, de existența unui număr de alegători fără o înregistrare permanent a locului de domiciliu, dar și dintre cei care au acte de identitate expirate. Astfel, conform interlocutorilor, principala problemă a RSA rămân persoanele decedate și neradiate din registru. Totodată, CEC a decis să permită alegătorilor fără înregistrare de reședință permanentă, fie să voteze la locul ultimei reședințe a acestora sau la oricare altă secție de votare.
- Finanțarea campaniilor electorale și Partide este reglementată de cadrul juridic național, iar CEC este responsabilă de supravegherea finanțării campaniilor, revizuirea rapoartelor financiare prezentate de candidații electorali și aplicarea sancțiunilor ce se impun pentru încălcarea legii. În acest sens, dintre toți candidații înscriși în cursa electorală, doi nu au prezentat rapoartele financiare în termen, un candidat nu a indicat cheltuielile generate, iar alți doi candidați au fost sancționați referitor la încălcările privind modalitate de finanțare a campaniei.
- Îngrijorările existente referitor la restricțiile aplicate și polarizarea mass-media sunt adresate în continuu ca urmare a concentrării surselor media în mâinile unui singur grup de persoane care au strâns legături cu mediul politic și cel de afaceri. În timpul campaniilor electorale, este monitorizat doar comportamentul mass-media audiovizuale, iar o altă situație se regăsește față de presa scrisă și internetul care nu sunt monitorizate neținând cont de popularitatea acestora. Din 14 canale de televiziune monitorizate de către Consiliul Coordonator al Audiovizualului, șapte s-au dovedit a avea nereguli majore, iar față de șase dintre acestea a fost emis un avertisment public.
- Până la data de 25 Octombrie, Comisia Electorală Centrală a acreditat un număr de 3094 observatori interni din partea a 16 organizații și 504 observatori internaționali din partea a 49 de instituții oficiale și reprezentanțe străine. Suplimentar, 105 observatori interni au fost acreditați să monitorizeze alegerile în cadrul secțiilor de votare din străinătate. Procedura de acreditare a observatorilor internaționali este una complicată și nu este complet transparentă, așa cum în această procedură sunt implicate și alte organisme pe lângă CEC. Acest fapt a provocat întârzieri în unele cazuri, la acreditarea observatorilor internaționali.

Introducere

Drept urmare a invitației parvenită din parte Comisiei Electorale Centrale a Republicii Moldova în adresa Rețelei Europene a Organizațiilor de Monitorizare a Alegerilor (ENEMO), a fost inițiată Misiunea de Monitorizare a Alegerilor Prezidențiale ce vor avea loc la data de 30 Octombrie 2016. Astfel, Misiunea ENEMO a fost stabilită la data de 10 Octombrie 2016 și este formată din 6 membri de bază ce se vor afla în Chișinău. Totodată, în ziua alegerilor, în diferite zone ale țării vor fi dislocate suplimentar alte zece echipe de observatori pe termen scurt.

Misiunea ENEMO de Monitorizare a Alegerilor Prezidențiale din 30 Octombrie 2016, este totuși limitată în scop. În acest sens, Misiunea acoperă aspecte importante ale procesului electoral, cum ar fi: conduita organelor cu funcții de control al procesului electoral, în special a Comisiei Electorale Centrale; cadrul juridic, în special aspectele egalității de gen și respectarea drepturilor persoanelor cu dizabilități; existența și prelucrarea plângerilor și contestațiilor; precum și mediul politic general în care alegerile au loc. Evaluarea procesului electoral va fi făcută prin prisma comparării cu respectarea standardelor internaționale stabilite pentru alegeri democratice, cadrul legislativ național, dar și angajamentele OSCE.

Misiunea ENEMO în Republica Moldova privind observarea alegerilor Prezidențiale din 30 octombrie 2016, este susținut financiar de Ambasada Regatului Țărilor de Jos în cadrul programului Fondului de Responsabilitate, dar și de Black Sea Trust, care este un proiect al Fondului German Marshall al Statelor Unite ale Americii.

Informații Generale

La data de 4 martie 2016, Curtea Constituțională a constatat că alegerea președintelui de către Parlament este una neconstituțională. Astfel, prin decizia sa, Curtea a reintrodus alegerea șefului statului prin vot direct al cetățenilor, precum și a revizuit dispozițiile normative aplicabile, care au fost abrogate în anul 2000. Drept urmare a deciziei Curții Constituționale, la data de 1 aprilie 2016, Parlamentul Republicii Moldova a decis să fixeze alegerile prezidențiale pentru data de 30 octombrie 2016.

În acest sens, unul din partidele parlamentare și anume partidul Comuniștilor din Republica Moldova¹ (PCRM) consideră că alegerile sunt neconstituționale și din acest considerent nu a înscris un candidat pentru cursa prezidențială. Cu toate acestea, PCRM și-a desemnat totuși reprezentanții săi în al doilea și al treilea nivel al organelor administrației electorale. Mai mult ca atât, președintele Comisiei Electorale Centrale a fost de asemenea propus de către PCRM.

La momentul de față, contextul politic din țară se caracterizează prin lipsa de încredere în instituțiile de stat (în special cele de la nivel central) și față de partidele politice, în special acele partide care au un istoric politic mai îndelungat. Totodată, scandalurile² de corupție, combinate

---

¹ PCRM este un partid parlamentar care s-a situat pe locul al treilea în alegerile Parlamentare din 2014, câștigând 21/101 mandate de deputat. La acest moment, aceștia dețin 7 mandate.

² Dispariția 1 miliard \$ din 3 bănci ale Republicii Moldova, care a fost scoasă la iveală chiar în ajunul alegerilor Parlamentare din 2014, este cel mai de văzând scandal de corupție la nivel înalt, cu un impact major asupra situației

cu stagnarea economică și îngrijorarea cetățenilor pentru finanțele personale și cele din bugetul public, au contribuit și mai mult la lipsa de încredere față de guvernare. La fel, la problemele economice și a corupției se adaugă și diviziunea constantă din societate referitor la cursului geopolitic al țării. Acest subiect de discuție este exploatat în mod constant în discursurile politice.

Cu toate acestea, indiferent de profunzimea neîncredere față de instituțiile și partidele politice, cetățenii văd alegerile prezidențiale ca o oportunitate de schimbare. Potrivit unui sondaj de opinie recent efectuat³ de către Institutul Republican Internațional, 64 la sută dintre moldovenii sunt "foarte" decizi să participe la prezentele alegeri.

Cadrul normativ și sistemul electoral

Alegerea Președintelui are loc prin scrutin electoral în cadrul unui sistem național de două runde (în caz când nu poate fi ales din prima rundă) și pentru un mandat de patru ani. Pentru ca alegerile desfășurate să fie considerate valabile, urmează să participe cel puțin 1/3 din numărul total înregistrat de alegători. Totodată, în cazul în care alegerile sunt declarate ca fiind nule, atunci acestea se organizează în mod repetat între aceiași candidați electorali. În același context, candidatul este considerat ca fiind ales dacă acesta este susținut de cel puțin jumătate din totalul de voturi exprimate. În cazul în care nici unul dintre candidați nu a întrunit numărul necesar de voturi, între cei doi candidați care au obținut cele mai multe voturi se va organiza un al doilea tur la două săptămâni diferență. În asemenea caz, al doilea tur de alegeri va fi considerat valabil neținând cont de prezența la vot, iar candidatul cu cel mai mare număr de voturi în al doilea tur de scrutin se consideră ca fiind ales.

Ca urmare a deciziei⁴ Curții Constituționale din 5 iulie 2000 de revizuire a prevederilor declarate neconstituționale privind alegerea Președintelui, Parlamentul a fixat desfășurarea alegerilor prezidențiale pentru data de 30 Octombrie 2016⁵. Astfel, alegerile prezidențiale ce urmează, vor fi primele alegeri prezidențiale cu alegerea direct de către cetățeni - după alegerile din anul 1996.

La general, cadrul legal național prevede o bază suficient de solidă pentru desfășurarea democratică a scrutinului electoral. Astfel, trebuie de subliniat că Moldova este parte la majoritatea tratatelor ONU⁶, a Convenției Europene a Drepturilor Omului, precum și la Convenția pentru Protecția Minorităților Naționale. Alegerile prezidențiale sunt reglementate

---

politice din țară. Acest scandal a implicat cunoscuți politicieni și oameni de afaceri și a alimentat o serie de proteste anti-corupție și anti-guvernamentale, care au avut loc pe parcursul anului 2015 și începutul anului 2016 în mai mult orașe ale țării.

³ Institutul Internațional Republican. *Alegerile din Republica Moldova: Dorința pentru Schimbare duce entuziaștii către Alegeri Prezidențiale.* <http://www.iri.org/resource/moldova-poll-desire-change-drives-enthusiasm-presidential-election>.

⁴ Decizia Curții Constituționale privind revizuirea unor reglementări din Legea nr.1115 - XIV din 5 Iulie 2000, prin care a fost propusă modificarea Constituției Republicii Moldova, din 4 Martie 2016.

⁵ Decizia nr.55 a Parlamentului Republicii Moldova, din 1 Aprilie 2016

⁶ Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice (PIDCP), Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femei (CEDAW), Convenția privind drepturile politice ale femeilor, Pactul internațional cu privire la eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială (CERD) și Convenția privind drepturile persoanelor cu handicap (CDPD).

prin prisma unui cadru juridic cuprinzător, care constă în principal din Constituția Republicii Moldova și modificările efectuate în 2016 și Codul Electoral din 1997, actualizat în 2016. Constituția⁷ garantând drepturile și libertățile fundamentale și stipulând expres că președintele este ales în mod liber exprimat, universal, egal, direct și secret. Astfel, fiind puse bazele necesare pentru desfășurarea unor alegeri democratice.

Alte prevederi normative relevante, includ Legea cu privire la Partidele Politice, Legea contenciosului Administrativ, Codul cu privire la Contravențiile Sdministrative și Codul Penal. Subsegvent, Codul de Procedură Civilă și Codul de Procedură Penală sunt complementar aplicabile procedurilor în fața Instanțelor de Judecată, iar legislația enumerate este completată de regulamentele⁸, deciziile și instrucțiunile emise de Comisia Electorală Centrală.

Modificările efectuate Codului Electoral, care reglementează alegerea Președintelui au fost efectuate cu doar trei luni înainte de alegeri, acest fapt în general contravine Codului de bune practici în materie electorală al Comisiei de la Veneția. Cu toate acestea, procedurile instituite privind alegerea președintelui, nu diferă foarte mult de prevederile existente pentru alegerile parlamentare sau alegerile locale.

Organele electorale abilitate

Supravegherea alegerilor de către organele cu funcții de control electoral în Republica Moldova este constituită în trei nivele: Comisia Electorală Centrală (CEC), Consiliile Electorale de Circumscripție (CER), Birourile și Secțiile de Votare (BSV). În pregătirea pentru alegerile prezidențiale CEC a înființat 35 Consilii electorale de Circumscripție, printre care și Consiliul Electoral de Circumscripție Chisinau. În același sens, Consiliile Electorale de Circumscripție au format 2081 Birouri și Secții de Votare în întreaga țară. La fel, pentru a permite de a realiza dreptul la vot și cetățenilor care locuiesc în prezent în afara țării, au fost formate 100 secții de votare în afara țării⁹. În acest context, secțiile de votare din străinătate raportează toate informațiile necesare către Consiliul Local Electoral Chișinău.

De menționat este și faptul că prezentele alegeri sunt supravegheate de către noua componentă a CEC aprobată de către Parlament la data de 17 iunie 2016. Proiectul de lege cu privire la numirea noilor membri CEC a fost amânată de patru ori în sesiunile plenare ale Parlamentului, cu toate că mandatul a nouă membri ai componentei anterioare CEC a expirat la 11 februarie 2016. Astfel, este de notat că conform Codului Electoral, competența CEC este numită pe o perioadă de cinci ani, comparativ cu Consiliile Electorale de Circumscripție și secțiile de votare, care sunt formate pentru fiecare alegeri în parte.

Întrunirile CEC se desfășoară de două ori pe săptămână și sunt deschise participării publice a observatorilor. Pe de altă parte, întrunirile extraordinare au loc la cerere și în condiții prestabilite. CEC a respectat termenele expuse în calendarul electoral pentru majoritatea

---

⁷ Secțiunea 2, Art 78.

⁸ Regulamentele CEC Nr.2674, 2688, 2689, 3328, 3353, 3375, 4463

⁹ Austria (1), Azerbaijan (1), Belarus (1), Belgia (1), Bulgaria (1), Canada (3), Republica Cehă (1), China (1) Estonia (1), Franța (6), Germania (2), Marea Britanie și Irlanda de Nord (2), Grecia (2), Ungaria (1), Irlanda (1), Israel (2), Italia (25), Qatar (1), Japonia (1), Latvia (1), Lituania (1), Olanda (1), Monaco (1), Polonia (1), Portugalia (4), România (11), Russia (8), Spania (4), Turcia (3), Suedia (1), Elveția(1), Ucraina (2), Statele Unite al Americii (7).

etapelor în cadrul procesului¹⁰. Sesiunile sunt ținute într-o manieră transparentă și se declară că acestea sunt deschise pentru mass-media și publicului larg, ceea ce ar înseamna că toată lumea are acces la sesiunile date fără careva restricții¹¹. Pe site-ul Acestea se publică pe saitul CEC și întotdeauna este accesibilă o emisie în direct cu sesiunile și ordinea de zi a sesiunilor publicate în prealabil. Proiectele de decizii sunt pregătite și înmânate observatorilor în timpul întrunirilor, iar toate deciziile oficiale care au fost adoptate în timpul sesiunilor sunt la fel publicate pe site-ul CEC în limba de stat.

CER s-au format în conformitate cu calendarul alegerilor care este de 55 de zile până la data alegerilor propriu-zise. Totodată, similar întrunirilor CEC, sesiunile CER sunt la fel deschise pentru observatori. Numărul total de membri CER este de 317, dintre care 161 bărbați și 156 de femei. Toate BSV au fost stabilite la timp. La fel, 30 BSV sunt de asemenea atribuite cu o funcție care să permită votarea cetățenilor Republicii Moldova care locuiesc în Transnistria, dintre care cinci dintre acestea sunt situate în municipiul Chișinău.

Potrivit datelor CEC, mai multe secții de votare au fost dotate cu facilități pentru persoanele cu dizabilități (rampe de acces pentru scaunele cu roțile). Pentru alegătorii nevăzători și cu deficiențe de vedere BSV au pregătit șabloane speciale și buletine de vot tipărite în Braille. 3 secții de votare din municipiile Basarabeasca, Chișinău și Bălți vor fi prevăzute cu un echipament special pentru alegătorii cu deficiențe de vedere, cu ajutorul cărora acestora le va fi oferit asistență pentru a exercita dreptul de vot. În plus, vor exista trei secții de votare din Chișinău pentru alegătorii cu probleme de auz, la care interpreții de limbaj mimic vor oferi asistența necesară. ENEMO consideră că asemenea măsuri asigură ca persoanele cu dizabilități să-și exprime votul într-un mod secret și direct.

Tot suportul și instruirile eficiente ale membrilor CER și BSV este asigurat de către Centrul de Instruire Continuă în Domeniul Electoral (CICDE), care este structura de bază prevăzută în Codul Electoral. Astfel, CICDE a efectuat instruirii pentru participanții la procesul electoral, inclusiv membri ai diferitelor niveluri ale comisiilor, observatori și reprezentanți ai partidelor politice și a candidaților electorali. CICDE organizează, de asemenea și campanii de informare în mass-media pentru a promova conștiința cetățenilor cu privire la participarea la alegeri. Instruirile oferite de către CICDE și care au fost supravegheate de către ENEMO au fost organizate în mod profesional.

Înregistrarea candidaților

Orice cetățean cu drept de vot și cu vârsta de peste 40 de ani, care a trăit pe teritoriul Republicii Moldova pentru nu mai puțin de 10 ani și care vorbește limba oficială, poate candida pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova. Deasemenea Codul electoral, specifică categoriile de persoane care nu pot fi desemnați în calitate de candidați¹²: cei declarați incapabili printr-o decizie definitivă a Instanței de Judecată, cei înrolați la moment în serviciul militar, persoanele condamnate și care ispășesc pedeapsa într-o instituție penitenciară, persoanele ale căror cazier juridic conține crime comise cu intenție și persoanele de la care a fost ridicat dreptul de vot printr-o decizie a Instanței de Judecată.

---

¹⁰ Anexa la amendamentele Comisiei Electorale Centrale Nr.119, din 23 August 2016

¹¹ Codul Electoral al Republicii Moldova, Art. 25, al.2.

¹² Articolul 13, al.2.

Conform Codului electoral, grupurile de inițiativă au dreptul de a desemna un candidat pentru Alegerile Prezidențiale. Cu toate acestea, numai grupurile de inițiativă înregistrate ale unui candidat pot colecta semnături și sunt obligate (în asemenea caz) să prezinte rapoarte financiare. Această fapt prezintă o oportunitate pentru organizațiile politice ca să utilizeze toate resursele și structurile de care dispun pentru a sprijini candidatul propriu în colectarea de semnături și/sau în campania electorală. În același timp, acestea sunt exceptate de la prezentarea rapoartelor financiare, iar acest fapt dezavantajează în mod grav candidați independenți.

Candidat desemnat de către grupuri de inițiativă format din cel puțin 25 de persoane și de cel mult 100 de persoane cu drept de vot. Candidații trebuie să prezinte liste cu 15.000 de semnături de sprijin din partea alegătorilor din cel puțin jumătate din unitatea administrativ-teritorială a țării. Numărul maxim de semnături valabile pentru fiecare unitate administrative - teritorială este de 600.

Inițial au fost formate un număr de 24 de grupuri de inițiativă interesate să desemneze candidați electorali. Opt dintre acești candidați nominalizați nu au prezentat numărul necesar de semnături. Dintre cei 16 candidați care au depus semnăturile necesare, pentru patru - a fost refuzată înregistrarea deoarece nu a fost respectată balanța de semnături necesare prevăzută coraportată la numărul de unități administrative-teritoriale. Prin urmare, au fost înregistrați doar 12 candidați electorali.

Procesul de colectare a semnăturilor a fost criticată de unii interlocutori, în special de candidați independenți care s-au plâns cu privire la condițiile inegale ce sunt favorabile candidaților din partea partidelor politice. Mai mult decât atât, cetățenii au avut ocazia de a semna doar în sprijinul unui singur candidat, ceea ce reprezintă o limitare a pluralismului politic și contravine bunelor practici internaționale și recomandărilor OSCE / ODIHR raportate la alegerile precedente.

Astfel, este important de remarcat faptul că patru dintre candidați, dintre care trei independenți, au fost înregistrați la 6 Octombrie 2016, în timp ce ceilalți candidați deja înregistrași și-au început campaniile lor la 30 septembrie 2016.

De la începutul cursei electorale, trei candidați s-au retras din cursa electorală, dintre aceștia doi nefiind înregistrați oficial.

La 15 octombrie 2016, candidatul Andrei Năstase care reprezintă Partidul Platforma Civică Demnitate și Adevăr, s-a retras din cursă în favoarea candidatului Maia Sandu (Partidul Acțiunea și Solidaritate), în calitate de candidat comun al partidelor de opoziție de centru-dreapta. Astfel CEC a acceptat cererea sa la data de 21 Octombrie.

Ca urmare a unei plângeri parvenite la CEC din partea candidatului Silva Radu și decizia succesivă a CEC la Curtea de Apel Chișinău, înregistrarea Inna Popenko în calitate de concurent electoral (Partidul "Egalitate") - a fost anulată. Popenko este acuzată de coruperea alegători și de faptul că nu a raportat toate cheltuielile efectuate în campania sa electorală. Decizia de a anula înregistrarea Innei Popenko a fost confirmată de către Curtea de Apel la data de 21 Octombrie. Ulterior și Curtea Supremă de Justiție a respins recursul declarat.

Succesiv, la data de 26 Octombrie 2016, candidatul Partidului Democrat - Marian Lupu, a anunțat de asemenea în mod public despre retragerea sa din cursa electorală. În acest sens, CEC încă nu a făcut publică nici o decizie.

Înregistrarea persoanelor cu drept de vot

Cetățenii Republicii Moldova, cu vârsta de 18 ani în ziua alegerilor au dreptul de a participa la vot. Persoanele fizice declarate incapabile printr-o hotărâre judecătorească definitivă nu au dreptul să voteze. Astfel, persoanele care și-au pierdut drepturile electorale sunt păstrate în Registrul de stat al alegătorilor cu nota "a pierdut dreptul de vot", și nu sunt incluse în listele de alegători.

Respectiv, CEC creează listele electorale pe baza informațiilor din Registrul de Stat al Alegătorilor (RSA), care este un extras din Registrul de stat al Cetățenilor deținut de către Centrul Resurselor Informaționale de Stat "Registru". Sistemul Informațional Automatizat "Alegeri" (SIA) este sistemul computerizat de date utilizat în ziua alegerilor pentru verificarea alegătorilor din liste și totalizarea rezultatelor alegerilor. Există 869 de persoane autorizate cărora li se acordă acces la Registrul de Stat al Alegătorilor. În ziua alegerilor SIA "Alegeri" este configurat de către doi operatori pentru fiecare secție de votare, care urmăresc procesul de verificare a identității. Acest sistem introducând marcaje de confirmare a exprimării votului în sistemul informațional automatizat "Alegeri", care împiedică alegătorii să voteze la altă secție de votare.

Potrivit interlocutorilor, unul dintre cele mai sensibile subiecte de discuție la momentul de față în ceea ce privește SIA, rămâne a fi persoanele decedate care nu s-au înregistrat în SIA înainte de anul 2004. Procesul de excludere a defunctului din SIA presupune prezentarea certificatului de deces, ceea ce reprezintă o dificultate în mod special în cazul celor care au decedat în străinătate.

Registrul de stat al alegătorilor conține un număr de 3,2 milioane de alegători eligibili, în timp ce doar 2816377 sunt incluși în listele electorale conform datelor CEC. Această diferență este importantă pentru 220000 care sunt cetățeni ai Republicii Moldova și care locuiesc în Transnistria, precum și alegătorii fără înregistrare cu reședință permanentă. În această direcție, potrivit CEC sunt 63000 de alegători care nu au o cerere de înregistrare cu reședință permanentă. La data de 25 octombrie 2016, CEC a luat decizia de a permite acestor alegători să voteze la locul ultimei reședințe sau orice altă secție de votare, prin includerea acestor persoane în listele suplimentare.

La momentul de față, există 100.000 de alegători care dețin acte de identitate expirate. Cu toate acestea, legislația permite alegătorilor cu un document de identificare expirat de a solicita un certificat temporar care ar permite alegătorilor să participe la vot. Însă, mai mult de 2.000 de oameni refuză să schimbe actul de identitate deținut din cauza convingerilor religioase.

Finanțarea campaniei

Finanțarea privind partidele și campaniile electorale sunt reglementate de Codul Electoral¹³, Legea cu privire la Partidele Politice, Codul cu privire la Contravențiunile Administrative, Legea cu privire la Curtea de Conturi, Codul penal, și se completează cu regulamentele și instrucțiunile CEC¹⁴.

Alte cerințe normative substanțiale pentru finanțarea partidelor și campaniilor electorale au fost introduse în 2015, îmbunătățind supravegherea campaniei electorale, prin impunerea unor cerințele de raportare, care prevăd și criteriile pentru limitele de cheltuieli în scop electoral. Astfel, partidele politice pot fi finanțate prin donații, cotizații ale membrilor și subvenții de stat. Un individ poate dona anual unui partid politic sau unui candidat până la 922.000 lei¹⁵, iar persoana juridică poate dona până la 1844000 lei¹⁶. Alte forme de finanțare ce presupun finanțarea din afara țării, finanțări de stat, surse publice și anonime, precum și de la asociații non-profit și organizații de caritate și a sindicatelor - este interzisă.

În această ordine, este necesar ca candidatul la președinție să deschidă un cont bancar special și toate fondurile de campanie trebuie să le direcționeze prin acest cont până la data de 28 octombrie 2016¹⁷. Contului se va închide imediat după alegeri. În acest sens, CEC a stabilit¹⁸ că plafonul de finanțare în campanie electorală pentru un candidat la președinție este de 65797538 lei¹⁹. Unii dintre interlocutori și-au exprimat îngrijorarea referitor la lipsa unor fonduri publice destinate concurenților electorali în Campania electorală. Această situație, combinată cu prețurile ridicate pentru publicitatea electorală în mass-media audiovizuală reprezintă piedici reale ca aceștia să-și transmită eficient agenda și mesajele electorale către alegători.

Potrivit prevederilor legale, CEC este responsabil de supravegherea finanțării candidaților electorali în campanie, revizuieste rapoartele financiare ale candidaților, examinează și decide asupra plângerilor privind finanțarea campaniei candidatului concret. În cazul unei încălcări a regulilor de finanțare ale campaniei, CEC impune sancțiuni (avertisment, amendă, confiscarea fondurilor, suspendarea unei finanțări de stat de până la șase luni sau radierea candidatului).

Toți candidații din cursa electorală, cu excepția Anei Guțu și Maia Laguta au prezentat rapoartele financiare la CEC în cadrul termenului legal. Raportul lui Andrei Năstase a indicat că acesta nu a suportat careva cheltuieli. Rapoartele financiare sunt publicate pe pagina web a CEC. Este de remarcat și faptul că unii candidați au fost sancționați privind încălcările admise la finanțarea campaniei electorale chiar cu câteva zile înainte de alegeri²⁰.

---

¹³ Capitolul IV al Codului Electoral

¹⁴ Regulamentul Nr. 115 al Codului Electoral referitor la "Finanțarea Campaniilor Electorale", din 18 August 2016.

¹⁵ Aproximativ 41,000 EUR.

¹⁶ Aproximativ 82,195 EUR.

¹⁷ Candidatul Maia Laguta nu a deschis careva cont conform procedurii stabilite.

¹⁸ Decizia Nr. 240 a CEC, din 13 Septembrie 2016

¹⁹ Aproximativ 2,9 milioane EURO.

²⁰ Anularea înregistrării candidatului Inna Popenco's a fost înaintată prin decizia CEC, Nr. 435 din 20 Octombrie 2016. La fel, candidatul Maia Sandu a primit un avertizment prin decizia CEC Nr. 498 din 25 Octombrie 2016.

Plângeri și contestații

Un alegător și candidat în cursa electorală poate depune o plângere cu privire la acțiune, inacțiune sau decizie a comisiilor electorale de orice nivel, candidați, sau sursă mass-media. În acest caz, plângerea va parcurge procedura de examinare în fața unei comisii electorale superioară, pînă la a fi depus în instanța de judecată competentă, cu excepția plângerilor legate de exercitarea dreptului de vot depuse la BSV în ziua alegerilor. Toate plângerile trebuie să fie depuse în termen de trei zile de la data acțiunii, lipsa de acțiune sau a deciziei organului electoral. O plângere împotriva unui BSV trebuie să fie soluționată de către o comisie electorală de nivel superior în termen de trei zile. Plângerile împotriva candidaților la președinție urmează a fi soluționate în termen de cinci zile de la momentul depunerii. Subsequent, plângerile împotriva deciziilor CEC sunt depuse la Curtea de Apel Chișinău și urmează a fi soluționate în termen de cinci zile. Toate reclamațiile urmează să fie examinate pînă la ziua alegerilor. Codul Electoral prevede în principal două sancțiuni posibile - avertismentul și cererea de radiere a calității de concurent electoral.

În această ordine de idei, CEC a raportat că au fost examinate 32 de plângeri. Toate plângerile date au presupus încălcări ale prevederilor Codului Electoral și au fost depuse de candidați la președinție împotriva altor candidați. Astfel, CEC deține un registru referitor la plângerile și totalitate comunicărilor primite în acest sens. Deciziile privind plângerile între candidații la președinție au fost postate pe situl instituției.

Media

Misiunea ENEMO nu a monitorizat corectitudinea reflectării campaniei electorale în sursele mass-media. Concluziile și opiniile în această secțiune sunt extrase din interviuri cu interlocutori și din analiza efectuată în cadrul cercetării.

Situația ce ține de sursele mass-media din Moldova este diversă, iar televizorul, internetul și radioul reprezintă principalele surse de informare pentru cetățeni. Neținînd cont de numărul relativ mare de surse mass-media²¹, este îngrijorător faptul restricționării mass-media și polarizarea acesteia, ca urmare a concentrării mai multor surse media în mâinile unui singur grup de persoane cu legături strânse în mediul de afaceri și politică. Astfel, existența acestor îngrijorări sunt în continuare chestionate atît de către actori naționali, cît și internaționali.

Acoperirea radio și TV este reglementată în principal de către Codul Audiovizual²² și Codul Electoral. Cel din urmă incluzînd reglementări și pentru presa scrisă. Specific pentru alegerile curente, CEC a publicat la 6 septembrie 2016 "Regulamentul privind reflectarea campaniei electorale în mass-media pentru alegerile prezidențiale din 30 octombrie în 2016"²³. Astfel, cadrul legal respectiv prevede pentru toți concurenții electorali, o acoperire echitabilă, echilibrată și imparțială, precum și timpul de antenă gratuit, cît și spațiul în presa scrisă. De

---

²¹ 67 canale TV, 56 emisii radio și aproximativ 50% din sursele de internet.

²² Codul Audiovizual al Republicii Moldova. Promulgat prin legea Nr. 260, din 4 August 2006.

²³ Comisia Electorală Centrală. Regulamentul Nr.181, "Privind reflectarea campaniei electorale la alegerile prezidențiale din 30 octombrie 2016 în mijloacele de informare în masă din Republica Moldova", din 6 September 2016.

asemenea, mass-media este obligată de a face publicitate spoturilor CEC în scop de educare a alegătorilor.

Consiliul Coordonator al Audiovizualului (CCA) este organul responsabil pentru monitorizarea conținutului și comportamentului la TV și radio, în timpul campaniei electorale. Pe de altă parte, nu există un astfel de organ pentru presa scrisă și pe internet, în ciuda popularității acestor surse. CCA selectează canalele TV ce urmează a fi monitorizate în timpul campaniei electorale, monitorizarea fiind limitat la principalele ediții de știri. În mod complementar, CCA acceptă să examineze și plângerile cu privire la comportamentul surselor media.

Pentru actuala campanie, CCA a monitorizat 14 canale de televiziune²⁴ și a examinat un raport privind comportamentul acestora, care să acopere primele zece zile ale campaniei (30 Septembrie - 9 Octombrie 2016). Potrivit raportului, jumătate dintre canalele TV monitorizate s-au dovedit a avea încălcări grave, iar din cealaltă jumătate, cinci s-au dovedit a avea încălcări minore. Astfel, CCA a decis să emită avertizare publică către televiziunile la care au fost constatate nereguli majore, fiind emise recomandări²⁵ de înlăturare a neregulilor celorlalte cinci televiziuni care au admis încălcări minore.

În asemenea context, au fost ridicate îndoieli de către unii interlocutori cu privire la imparțialitatea membrilor CCA și eficacitatea sancțiunilor pe care le aplică față de sursele mass-media pentru încălcarea actelor normative. Tipul de sancțiune aplicată poate varia de la emiterea unui avertisment public, pînă la retragerea licenței, cu un grad diferit de asprime. Mai mult decât atât, așa cum rapoartele sunt examinate în timp de zece zile, în timpul campaniei electorale în derulare marja de apreciere a CCA privind tipurile de sancțiuni aplicate poate duce la situația când sursa mass-media care încalcă regulile se va confrunta la finalul campaniei electorale cu sancțiuni minore²⁶.

Observarea alegerilor

Legislația Republicii Moldova permite supravegherea electorală de către observatorii autorizați ai partidelor politice și/sau de către observatori neafiliați politic, aîr din partea organizațiilor naționale, internaționale, precum și din partea reprezentanțelor oficiale ale țărilor străine²⁷.

Până la data de 25 octombrie, Comisia Electorală Centrală a acreditat 3.094 observatori naționali din partea a 16 organizații și 504 observatori internaționali din partea a 49 de instituții oficiale și organizații străine. Suplimentar, a fost acreditat un număr de 105 observatori naționali care vor supraveghea alegerile în cadrul reprezentanțelor din străinătate.

---

²⁴ "Moldova -1", "Prime", "Canal 3", "Canal 2", "Publika TV", "TV 7" "Accent TV", "Pro TV Chișinău", "Jurnal TV", "N4", "Realitatea TV", "Ren Moldova", "NTV Moldova" și "RTR Moldova".

²⁵ Asemenea, neconstituind o sancțiune legală prevăzută, în timp ce avertismentul public este cea mai minoră sancțiune pe care CCA o poate aplica conform legii.

²⁶ Al doilea raport, care va acoperi perioada 10 - 19 Octombrie 2016, este așteptat să fie examinat de către CCA în ajunul zilei alegerilor. Acest termen este considerat a fi unul întârziat pentru a putea aplica efectiv careva sancțiuni, așa cum campania electorală va fi deja finalizată.

²⁷ Articolul 63 al Codului Electoral și Regulamentul Nr.110 "Privind Statutul Observatorilor și Procedura de Acreditare a Acestora".

A fost atras atenție asupra faptului că procedura de acreditare a observatorilor internaționali este complicată și netransparentă în totalitate, așa cum și alte organisme în afară CEC sunt implicate în cadrul acesteia²⁸. În unele cazuri, CEC nu a respectat termenele prevăzute în propriile Regulamente privind statutul și înregistrarea observatorilor²⁹, dar și acreditarea observatorilor străini.

Totodată, a fost observant că reglementările stricte și limitate referitor la mass-media și accesul public în sediul instanțelor de judecată, adoptat de Consiliul Superior al Magistraturii la 29 Septembrie 2016³⁰, pot submina transparența și credibilitatea în plângerile și în căile de atac în fața Instanțelor de Judecată.

Despre ENEMO

Rețeaua Europeană a Organizațiilor de Monitorizare a Alegerilor (ENEMO), este o rețea internațională din care fac parte 23 de Organizații³¹ (Neguvernamentale, Non-Profit și care nu fac partizanat politic), din 18 țări din Europa Centrală și de Est, Asia Centrală, precum și trei țări Membre ale Uniunii Europene, constituită la 29 Septembrie 2009.

ENEMO promovează implicarea Societații Civice în societățile cu democrații în tranziție și alte forme neguvernamentale de guvenămînt, urmărind îmbunătățirea proceselor electorale, o transparență mai mare a responsabilității guvernamentale față de cetățeni, dar și respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. Pentru a reuși acest scop, ENEMO funcționează în mod independent și/sau în colaborare cu organizațiile member ale rețelei de organizații din care fac parte.

Activitate de bază a ENEMO este constituită din evaluarea proceselor electorale și a mediului politic prin inițierea unor misiuni internaționale de monitorizare a proceselor electorale respective și prin oferirea unor rapoarte de analiză exacte și imparțiale referitor la acestea. În acest sens, misiunea ENEMO utilizează pe de o parte, standarte și metode de evaluări recunoscute de procese electorale democratice, iar pe de altă parte, cadrul normativ național al țării nemijlocit implicată în procesul electoral. Împreună cu toți membrii și colaboratori săi, ENEMO și-a declarat angajamentul pentru susținerea Declarației din 2015, privind Principiile de Observarea Internațională a Alegerilor, dar și Declarația din 2012, privind Principiile

---

²⁸ Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene, Serviciul de Informații și Securitate, și Ministerul Justiției – Regulamentul CEC Nr.110 "Privind Statutul Observatorilor și Procedura de Acreditare a Acestora" din 18 August 2016.

²⁹ Ibid.

³⁰ Articolele 21, 23, 24 din Regulamentul Nr. 633/26 privind accesul în sediul instanțelor de judecată, din 29 Septembrie 2016.

³¹ În calitate de membri ai ENEMO trebuie menționate următoarele organizații civice: Centrele cu Inițiativă Civică - Bosnia și Herțegovina, Centrul pentru Tranziție Democratică – Muntenegru, Centrul pentru Alegeri Libere și Democrație – Serbia, Centrul de Monitorizare și Cercetare CeMI – Muntenegru, Coaliția pentru Democrație și Societatea Civică – Kyrgyzstan, Comitetul Alegătorilor Ucrainene - Ucraina; Centrul de Monitorizare Electorală – Azerbaijan, GONG – Croația, ISFED – Georgia, Asociația "Este Alegerea Ta" – Armenia, Asociația Civică MOST – Macedonia, Asociația Pro-Democrația – România, Rețeaua Republicană de Monitorizări Independente – Kazakhstan, Golos – Russia, , ObcianskeOko – Slovacia, Comitetul Belarus Helsinki - Belarus, Societatea pentru Cultură Democratică– Albania, Promo LEX – Moldova, Asociația KRIIK - Albania, Centrul pentru Drepturile Omului "Viasna" – Belarus, Fundația pentru Susținerea Inițiativelor Civice – Kazakhstan; Institutul Democratic Kosovoc – Kosovo, OPORA – Ucraina.

Globale de Non-partizanat politic la Observarea și Monitorizarea Alegerilor de către Organizații Civice. Astfel, fiecare colaborator al ENEMO s-a responsabilizat, semînd în acest sens Codul de Conduită pentru Observatorii Electorali Internaționali.

Misiunea Electorală ENEMO, privind Monitorizarea Alegerilor Prezidențiale care vor avea loc la data de 30 Octombrie 2016 în Moldova, este a 23-a Misiune inițiată de către ENEMO.

**Versiunea în engleză al acestui raport este unicul document oficial recunoscut.
Însă, este disponibilă și versiunea neoficială al raportului în Romînă.*